

YİYECEK-İÇECEK İŞLETMELERİNDE SATIN ALMA MÜDÜRLERİNİN TEDARİKÇİ SEÇİM YÖNTEMLERİ BİLGİ DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

Mehmet SARIOĞLAN*

Özet

Yiyecek-İçecek işletmeleri günümüzde bireylerin dışarıda yemek yeme alışkanlıklarını doğrudan etkileyen en önemli öge olarak ifade edilebilir. Yiyecek-İçecek İşletmelerinde hizmet kalitesi ve tüketici memnuniyetinin artmasının yanı sıra maliyet kontrol olgusunun etkinleştirilmesi sürecinde tedarikçi seçim yöntemleri etkin şekilde kullanılması gerekmektedir. Bu çerçevede yiyecek-çecek işletmelerinde uygulanabilecek tedarikçi seçim yöntemlerinin etkin şekilde uygulanabilmeleri için uygulayabilecek satınalma yöneticilerinin yöntemler hakkında bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Bu çalışmada 427 yiyecek-çecek işletmesi satınalma müdürü, şefi veya yetkilisi ile Antalya ve Muğla yöresinde birebir görüşme yöntemi ile anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda yiyecek-çecek işletmelerinde satın alma sürecini yöneten yetkililerin tedarik yöntemleri hakkındaki bilgilerinin oldukça sınırlı olduğu ve tedarikçi seçim süreçlerinde herhangi bir standardizasyon oluşturulmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç doğrultusunda yiyecek-çecek satın alma yetkililerin tedarikçi seçim yöntemleri konusunda ivedilikle hizmet içi eğitime tabii tutulmaları gerekliliği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yiyecek-İçecek İşletmeleri, Tedarik Yöntemleri.

DETERMINING THE KNOWLEDGE LEVELS OF PURCHASING MANAGERS ABOUT SUPPLIER SELECTION METHODS IN FOOD & BEVERAGE ENTERPRISES

Abstract

It can be stated that Food & Beverage Firms are main factor which directly affect the outdoor eating habits of individuals nowadays. Supplier selection methods are needed to be utilized efficiently in the process of dynamising the phenomenon of cost control along with a growing service quality and consumer satisfaction in Food & Beverage Enterprises. In this context; Purchasing managers are required to be well up on methods so that appliciable supplier selection methods are be able to implemented on Food & Beverage Enterprises efficiently. In this study, the questionairre associated with face to face meeting method has been implemented on 427 purchasing managers of

* Yrd.Doç.Dr., Balıkesir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, mehmets@balikesir.edu.tr .

Food and Beverage Firms, taskmasters or executives in the province of Antalya and Muğla. As a result of study, it has been conducted that executives who manage the supplier selection of Food and Beverage Enterprises have considerably limited knowledge about supplier selection methods and whatsoever standardization has not been developed in the process of supplier selection methods. In the direction of this conclusion, it has been determined that purchasing managers of Food and Beverage Firms are required to be subjected to in-service training on the top of supply methods urgently.

Keywords: *Food-Beverage Enterprises, Supplying Methods.*

1. GİRİŞ

Endüstriyel gelişimin hızlanması ile birlikte bireylerin gelirlerinin ve boş zamanlarının artması sonucu dışarıda yemek yeme alışkanlığında da artışlar ortaya çıkmıştır. Günümüzde ise bu eğilimde kayda değer derecelerde yükselişlerin olması yiyecek-içecek endüstrisini en önemli sektörlerden birisi haline getirmiştir. Bu gelişmenin niceliksel boyutlarının yanında niteliksel boyutlarının da geliştirilmesi endüstrinin sürdürülebilirliğini sağlayabilecektir. Bu nitel gelişimin sağlanabilmesi için mutlak suretle satın alma olgusunun etkin yönetimi ile disipline edilerek standardize edilmesi yoluyla mümkün olabilecektir (Sarioğlan, 2014; Ha ve Krishnan, 2008).

Satın alma olgusunun felsefi evrimleşme günümüzde tedarik zinciri ve tedarik zinciri yönetimi kavramları olarak karşılık bulmuştur. Bu çerçevede tedarik zinciri temel felsefesi olarak işletmenin tedarikçileriyle bütünleşmeleri olarak ifade edilebilir. İşletmenin tedarikçileri ile bütünleşmesi ise yiyecek-içecek işletmelerinde nitel gelişmeyi tetikleyici bir etken olabilecektir. Tedarik zinciri yönetimi olgusunun en temel boyutunun ise doğru ve etkin tedarikçi seçimidir (Sarioğlan, 2013; Ho ve diğ., 2010).

2. YİYECEK-İÇECEK İŞLETMELERİNDE UYGULANABİLECEK TEDARİKÇİ SEÇİM YÖNTEMLERİ

Yiyecek-içecek işletmelerinde, AHP (Analitik Hiyerarşi Prosesi), BAHP (Bulanık Analitik Hiyerarşi Prosesi), ANP (Analitik Ağ Süreci), ELECTRE,

TOPSİS, Bulanık TOPSİS, Promethee, Veri Zarflama, Vikor ve Bulanık Vikor yöntemlerinin uygulanabilecek tedarikçi seçim yöntemleri olarak ifade edilebilir. Bu yöntemlerin temel amaçları olarak doğru tedarikçi seçimi ile işletme üretim maliyetlerinin düşürülmesi ve hizmet kalitesinin artırılmasıdır. Bu yöntemlerin temel özellikleri ise şu şekilde ifade edilebilir (Doğdubay ve diğ.,2012; Sarıoğlan, 2011; Avcıkurt ve diğ., 2010; Doğdubay ve diğ., 2009; Barutçu ve diğ., 2008);

AHP (Analitik Hiyerarşı Prosesi) Yöntemi: Analitik Hiyerarşı Proses (AHP), ilk olarak 1968 yılında Myers ve Alpert ikilisi tarafından ortaya atılmış ve 1977 de ise Saaty tarafından bir model olarak geliştirilerek karar verme problemlerinin çözümünde kullanılabilir hale getirilmiştir. AHP, karar hiyerarşisinin tanımlanabilmesi durumunda kullanılan, kararı etkileyen faktörler açısından karar noktalarının yüzde dağılımlarını veren bir karar verme ve tahminleme yöntemi olarak açıklanabilir. AHP bir karar hiyerarşisi üzerinde, önceden tanımlanmış bir karşılaştırma skalası kullanılarak, gerek kararı etkileyen faktörler ve gerekse bu faktörler açısından karar noktalarının önem değerleri açısından, birebir karşılaştırmalara dayanmaktadır. Karar verme problemi tanımlanması, faktörler arası karşılaştırma matrisi oluşturulması, faktörlerin yüzde önem dağılımları belirlenmesi, faktör kıyaslamalarındaki tutarlılık ölçümü, her bir faktör için karar noktasındaki yüzde önem dağılımları bulunması ve karar noktalarındaki sonuç dağılımının bulunması gibi temel süreçleri içermektedir (Deng ve diğ., 2014; Ömürbek ve diğ., 2013; Göktolga ve Gökalp, 2012; Şenkayas ve diğ., 2010; Göksu ve Görener, 2008, Özden, 2008, Toksarı, 2007; Hwang ve diğ., 2005).

BAHP (Bulanık Analitik Hiyerarşı Preosesi) Yöntemi: Çok kriterli karar verme metotlarından biri olan analitik hiyerarşik prosesi belirsizlik durumunda karar vermek için arzu edilen sonuçlara ulaşmaya uygun olmadığı için bulanık mantıkla AHP birleştirilerek bulanık analitik hiyerarşı prosesi ortaya oluşturulmuştur. Karar verici genellikle kesin değerler içeren değerlendirme

yapmak yerine, aralıklı değerlendirme yapmayı daha güvenilir bulması felsefesine dayanır. İmalat performansını ölçmede kullanılacak performans boyut ve göstergeleri belirlenmesi, göstergelere ilişkin ikili karşılaştırmaların yapılması, günlük verilerin dönüştürülmesi, performans göstergelerinin aylık değerlerin hesaplanması ile BAHP ile hesaplanan ağırlık vektörleri modelde göstergelerin katsayılarını oluşturmaktadır. Üretim departmanlarının aylık performans ölçüm değerleri, aylık imalat payları ile ağırlıklandırılarak aylık üretim performansının hesaplanmasıyla ve sonuçlar karşılaştırılmıştır. Bu sayede tedarikçi seçiminde dış faktörlerde dikkate alınarak öngörülemeyen gelişmeleri kısmen de olsa kontrol altına almaktadır (Yıldırım ve Önay, 2013; Akyüz, 2012; Şengül ve diğ., 2012; Lee, 2009; Chan ve diğ., 2008; Akman ve Alkan, 2006).

ANP (Analitik Ağ Süreci) Yöntemi: ANP yönteminde, AHP yönteminde olduğu gibi faktörlerin ikili olarak karşılaştırılması sonucunda sisteme olan etkilerinin belirlenmesi hedeflenmektedir. ANP yönteminin AHP yönteminden en önemli farkı kriterler, alternatifler, faktörler arasında bağımlılığın dikkate alınmasıdır. Bu sebeple ANP yöntemi AHP yöntemini de kapsadığı ifade edilebilir. Bu etkileşimler problemin ağ yapısında incelenmesini gerektirmektedir. Bu yöntem problemin yapılandırılması ve modelin oluşturulması, ikili karşılaştırmaların yapılması, matrislerin oluşturulması, ağırlıklı süpermatrislerin oluşturulması ve limit süpermatrisin sonuçlandırılması gibi aşamalardan oluşmaktadır (Ömürbek ve Şimşek, 2014; Ömürbek ve Tunca, 2013; Vinodh ve diğ., 2011; Gökalp ve diğ. 2010).

ELECTRE Yöntemi: ELECTRE yöntemi ilk kez 1966 yılında Beneyoun tarafından ortaya atılmış bir çoklu karar verme yöntemidir. Yöntem, her bir değerlendirme faktörü için alternatif karar noktaları arasında ikili üstünlük kıyaslamalarına dayanmaktadır. Yöntem temel olarak, karar matrisinin oluşturulması, standart karar matrisinin oluşturulması, ağırlıklı standart karar matrisinin oluşturulması, uyum ve uyumsuzluk setlerinin belirlenmesi, uyum ve uyumsuzluk matrislerinin oluşturulması, uyum üstünlük ve uyumsuzluk üstünlük

matrislerinin oluşturulması, toplam baskınlık matrisinin oluşturulması, karar noktalarının önem sırasının belirlenmesi süreçlerini içermektedir (Yavuz, 2013; Lui ve Zhang, 2011; Ertuğrul ve Karakaşoğlu, 2010).

TOPSIS Yöntemi: Yoon ve Hwang tarafından 1980 yılında geliştirilmiştir ve ELECTRE yönteminin temel yaklaşımlarını kullanılmaktadır. Karar noktalarının ideal çözüme yakınlığı ana felsefesini temel olan ve çözüm süreci ELECTRE yöntemine nazaran daha kısa bir sürede gerçekleştiren yöntemdir. TOPSIS yöntemi, karar matrisinin oluşturulması, standart karar matrisinin oluşturulması, ağırlıklı standart karar matrisinin oluşturulması, ideal ve negatif ideal çözümlerin oluşturulması, ayırım ölçülerinin hesaplanması ve ideal çözüme göreli yakınlığın hesaplanması gibi adımları içermektedir (Ertuğrul ve Özçil, 2014; Uyguntürk ve Korkmaz, 2012; Şahin ve Akyer, 2011; Jadidi, 2009).

Bulanık TOPSIS Yöntemi: BTOPSIS yönteminin temelini, seçilen alternatifin Bulanık Pozitif ideal Çözüme en yakın olmakla birlikte Bulanık Negatif ideal Çözümünden ise en uzak mesafede olması prensibine dayanmaktadır. Pozitif ideal çözüm, fayda kriterlerini maksimize eden ve zarar kriterlerini minimize eden çözüm olarak tanımlanırken, negatif ideal çözüm zarar kriterlerini maksimize eden ve fayda kriterlerini minimize eden çözüm olarak ifade edilebilir. BTOPSIS yönteminin, karar vericilerin oluşturduğu jürinin, alternatiflerin ve seçim kriterlerinin belirlenmesi, karar vericilerin karar kriterlerini ve karar kriterlerine göre alternatifleri dilsel değişkenlerle değerlendirmesi, kriterlerin önem ağırlıklarının belirlenmesi, bulanık karar matrisinin ve normalize edilmiş bulanık karar matrisinin oluşturulması, ağırlıklı normalize edilmiş bulanık karar matrisinin oluşturulması, bulanık pozitif ve negatif ideal çözümlerin belirlenmesi, bulanık ideal çözümlerden uzaklıkların hesaplanması, yakınlık katsayılarının hesaplanması, alternatiflerin sıralanması gibi algoritma süreçlerini içermektedir (Zouggari ve Benyoucel, 2012; Sun, 2010; Wang, 2009; Özdemir ve Seçme, 2009; Küçük ve Ecer, 2007).

PROMETHEE Yöntemi: Yöntem, 1982 yılında Brans tarafından geliştirilmiş çok ölçütlü bir öncelik belirleme yöntemidir. PROMETHEE yöntemi, literatürde yer alan mevcut önceliklendirme yöntemlerinin uygulama aşamasındaki zorluklarından yola çıkılarak geliştirilmiş ve günümüze kadar tedarik yönetimini konu alan bazı çalışmalarda kullanılmaktadır. Yöntem, ağırlıkları kriter tarafından değerlendirilen alternatiflere ilişkin veri matrisi oluşturulması, kriterler için tercih fonksiyonları tanımlanması, tercih fonksiyonları temel alınarak alternatif çiftleri için ortak tercih fonksiyonları belirlenmesi, ortak tercih fonksiyonlarından hareketle her alternatif çifti için tercih indeksleri belirlenmesi, alternatifler için pozitif ve negatif üstünlükler belirlenmesi, kısmi öncelikler alternatiflerin birbirlerine göre tercih edilme durumlarının belirlenmesi, birbirinden farksız olan alternatiflerin ve birbirleriyle karşılaştırılmayacak olan alternatiflerin belirlenmesinin sağlanması, alternatifler için tam öncelikler hesaplanması ve hesaplanan tam öncelik değerleri ile bütün alternatifler aynı düzlemde değerlendirilerek tam sıralama belirlenmesi süreçlerinde oluşmaktadır (Çelik ve Ustasüleyman, 2014; Behzadin ve diğ., 2010; Chen ve diğ., 2010; Dağdeviren ve Eraslan, 2008)

Veri Zarflama Analizi Yöntemi: Veri Zarflama Analizi yöntemi genel olarak karar birimlerinin göreceli verimliliğini değerlendirmek için kullanılmaktadır. Bu noktada Veri Zarflama Analizi, benzer girdiler kullanarak çıktı ya da çıktılar ortaya koymakla sorumlu karar noktalarının göreceli etkinliklerini değerlendirmek için kullanılan ve doğrusal programlama tabanlı bir yöntem olarak tanımlanabilir. Veri Zarflama Analizini benzer amaçlı diğer yöntemlerden ayıran temel özellik, çok sayıda girdi ve çıktının olduğu durumlarda değerlendirme yapılabilmesini sağlamasıdır (Toloo ve Nalchigar, 2011; Sezen ve Gök, 2009; Ramanathan, 2007).

VİKOR Yöntemi: Yöntem, çok kriterli kompleks sistemlerin optimizasyonu için geliştirilmiştir. Uzlaşık çözüm ve birbiriyle çelişen kriterlerin yer aldığı bir karar verme probleminde ortak bir uzlaşma ile anlaşmaya varmak

anlamına gelmekte ve ideale en yakın uygun alternatif çözümü vermektedir. Bu yöntem bir dizi alternatifi sıralama ve seçmeye odaklanır ve çelişkili kriterli bir problem için karar vericinin nihai karara ulaşmasına yardımcı uzlaşmacı çözümler belirler. Alternatiflerin her bir kritere göre değerlendirildiği varsayıldığında, uzlaşma sıralaması ideal çözüm yakınlık ölçüsü karşılaştırılarak gerçekleştirilir. Karar verici grubun oluşturulması, değerlendirme kriterlerinin ve alternatiflerin belirlenmesi, kriter ve alternatiflerin değerlendirilmesi, dilsel değerlendirmelerin sayılara dönüştürülmesi, kriterler için ağırlıkların hesaplanması, alternatifler için karar matrisinin oluşturulması, en iyi ve en kötü değerlerin belirlenmesi, alternatiflerin en iyi ve en kötü değere uzaklıklarının hesaplanması, sayıların durulaştırılması ve alternatiflerin sıralanması, uzlaştırıcı çözümün belirlenmesi süreçlerini içermektedir (Ertuğrul ve Özçil, 2014; Opricovic, 2011; Sanayci ve diğ., 2010).

Bulanık VİKOR Yöntemi: Klasik VİKOR sistemi kuramının matematiksel yöntemleri, gerçek dünyadaki özellikle insan yargılarını içeren problemlerle uğraşırken yetersiz kalmaktadır. Bu durumu çözümlenebilmek için, niteliklerin üyelik fonksiyonlarıyla ifade edildiği bulanık kümeler tanımlamasını ortaya koymuştur. Bulanık kümelere, bir birimin değeri 0-1 arasında bir değerdir. Bir başka deyişle, üyelik derecesi 0-1 arasındadır. Klasik (normal) kümelere ise bu değer ya 0'dır ya da 1'dir. Bulanık teoride buna, üyelik fonksiyonu da denir. VİKOR metodunun bulanık ortamdaki uygulamalarının, farklı alanlarda sınırlı sayıda gerçekleştirilmiş olduğu görülmektedir. Bulanık çok kriterli karar verme uygulamalarında en sık kullanılan bulanık sayı yapısı, üçgensel bulanık sayılar olduğu ifade edilebilir. Karar verici grubun oluşturulması, değerlendirme kriterlerinin ve alternatiflerin belirlenmesi, kriter ve alternatiflerin değerlendirilmesi, dilsel değerlendirmelerin bulanık sayılara dönüştürülmesi, kriterler için bulanık ağırlıkların hesaplanması, alternatifler için bulanık karar matrisinin oluşturulması, bulanık en iyi ve en kötü değerlerin belirlenmesi, alternatiflerin en iyi ve en kötü değere uzaklıklarının hesaplanması,

bulanık sayıların durulaştırılması ve alternatiflerin sıralanması, uzlaştırıcı çözümün belirlenmesi süreçlerini kapsamaktadır (Görener, 2013; Girubha ve Vinodh, 2012; Shemshadi ve diğ., 2011).

3. YÖNTEM

Araştırma nicel araştırma desenlerinde tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma örneklemini olarak daha nitelikli yiyecek-içecek işletmelerinin faaliyet göstermesi nedeniyle, Antalya (Antalya Merkez, Kemer, Side, Manavgat) ve Muğla (Bodrum, Fethiye, Marmaris) yöresindeki 427 yiyecek-içecek işletmesinde faaliyet gösteren satınalma müdürü, şefi veya yetkilileri seçilmiştir. Veri toplama aracı olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Anket tekniği her tedarikçi seçim yöntemi için verilen önermelerden oluşmaktadır. Bu yöntem bire bir karşılıklı görüşme yöntemi ile yürütülmüştür. Anket çalışması daha güvenilir verilerin elde edilebilmesi amacıyla düşük sezonlu olan dönemlerde, 2015 yılı Kasım ve Aralık ayların, gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular SPSS 22.0 sürümü ile analiz edilmiştir. Veri toplama aracı daha önce gerçekleştirilmiş yiyecek-içecek işletmelerindeki tedarikçi seçim kriterlerine yönelik olarak yapılan çalışmaların derlenmesi sonucu oluşturulmuştur (Sarioğlan, 2014; Sarioğlan, 2013; Sarioğlan, 2011).

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

Anket çalışması sonucu elde edilen verilerin analizi sonucu araştırmaya katılan işletmelerin demografik profilleri ve araştırmaya katılan işletmelerin tedarikçi seçim yöntemleri bilgi düzeyleri tespit edilmiştir. Demografik faktörlerin temel boyutu olarak işletmelerin kapasitesi, tüketicilerin ortalama harcama miktarları ve işletmelerin faaliyet süreleri belirlenmiştir. Bu faktörlerin esas alınmasının temel amacı işletmelerin kapasiteleri, işletmeye gelen tüketicilerin ortalama harcama düzeyleri ve işletmelerin faaliyet süreleri ile tedarikçi seçim yöntemleri bilgi düzeyleri arasında bir oran olup olmadığıdır.

Araştırma sonucunda işletmelerin büyük bir kısmının orta ve büyük ölçekli işletmelerden oluştuğu ifade edilebilir. İşletmelere gelen tüketici profillerinin genel harcama eğilimlerine bakıldığında ise büyük bir oranın orta harcama düzeyine ait olduğu belirlenmiştir. İşletmelerin faaliyet süreleri dikkate alındığında ise büyük bir kısmının kısa ve orta vadede faaliyet gösteren işletmeler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan İşletmelerin Demografik Profillerinin Analizi

Değişkenler	Frekans(n)	Yüzdeler (%)
İşletmenizde Aynı Anda Ağırlayabileceği Misafir Sayısı		
50 ve altı	31	7,26
51-100 arası	86	20,14
101-150 arası	92	21,55
151-200 arası	47	11,08
201-250 arası	104	24,36
250 ve üzeri	67	15,61
Toplam	427	100
İşletmenizde Ortalama Kişi Başı Harcama Miktarı (Tek Öğünde)		
20 TL ve altı	45	10,58
21-50 TL arası	136	31,61
51-100 TL arası	98	23,04
101-150 TL arası	73	17,11
151-200 TL arası	61	14,38
201 TL ve üzeri	14	3,28
Toplam	427	100
İşletmenizin Faaliyet Süresini Belirtiniz		
2 yıl ve altı	69	16,16
2-5 yıl arası	146	34,19
6-10 yıl arası	95	22,25
11-15 yıl arası	72	16,86
16-20 yıl arası	34	7,96
20 yıl ve üzeri	11	2,58
Toplam	427	100,0

Tablo-1’de araştırmaya katılan işletmelerin genel olarak profillerinin orta ölçekli kapasiteye sahip, genel olarak ortalama düzeylerde harcama yapan

tüketici profilini içeren ve kısa vadede faaliyet gösteren yeni işletmeler olduğu ifade edilebilir. Bu çerçevede işletmelerin kurumsal kimliğe yakın bir profil içerdikleri belirlenmiştir.

Araştırmada yer alan işletmelerin demografik profillerinin tespitinin akabinde, işletmelerin tedarikçi seçim yöntemleri hakkındaki bilgi düzeyleri ölçülmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda işletmelerin demografik profilleri ile tedarikçi seçim yöntemleri bilgi düzeyleri arasındaki bir orantının pozitif ya da negatif olduğunun tespiti amaçlanmıştır.

İşletmelerin kapasite profilleri açısından tedarikçi seçim yöntemleri bilgi düzeylerinin en fazla AHP yöntemi konusunda olduğu belirlenmiştir. Ancak AHP yönteminin, yöntemler arasında en fazla orana sahip olmasına rağmen sadece %24,05 oranında kalması yiyecek-içecek işletmelerinin bilgi düzeylerinin oldukça sınırlı olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca elde edilen bulgular doğrultusunda BAHP ve ELECTRE yöntemlerinde işletme kapasitesi ile tedarikçi seçim yöntemleri arasında pozitif ilişki olduğu belirlenmiştir. Araştırmada, yiyecek-içecek işletmelerinde tedarikçi seçim yöntemleri bilgi düzeyleri açısından kesin bir yargı ifadesi kurulamamasına karşın, büyük ölçekli işletmelerdeki tedarikçi seçim yöntemleri bilgi düzeyinin en yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır.

Araştırmada yiyecek-içecek işletmelerine gelen tüketicilerin ortalama harcama düzeyleri ile tedarikçi seçim yöntemleri bilgi düzeyleri arasındaki doğrusallığın mevcudiyeti açısından anlamlı bir yargı ifade edilememesine rağmen yine harcama düzeyi yüksek tüketici grubuna sahip işletmelerin tedarikçi seçim teknikleri bilgi düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yiyecek-içecek işletmeleri tedarikçi seçim yöntemleri bilgi düzeyleri tüketici ortalama harcama profili açısından yine en yüksek oranın AHP yöntemine ait olduğu ifade edilebilir.

Araştırmada yiyecek-içecek işletmelerinin faaliyet süreleri ile tedarikçi seçim yöntemleri bilgi düzeyleri arasındaki doğrusallığın mevcudiyeti açısından anlamlı bir yargı ifade edilememesine rağmen uzun vadeli faaliyet gösteren işletmelerin tedarikçi seçim teknikleri bilgi düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yiyecek-içecek işletmeleri tedarikçi seçim yöntemleri bilgi düzeyleri işletme faaliyet süreleri açısından yine en yüksek oranın AHP yöntemine ait olduğu ifade edilebilir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma kapsamında yiyecek-içecek işletmelerinde, AHP (Analitik Hiyerarşi Prosesi), BAHP (Bulanık Analitik Hiyerarşi Prosesi), ANP (Analitik Ağ Süreci), ELECTRE, TOPSİS, Bulanık TOPSİS, Promethee, Veri Zarflama, Vikor ve Bulanık Vikor yöntemlerinin tedarikçi seçim stratejisi olarak uygulanabilir yöntemler olduğu alan yazın taraması sonucunda derlenmiş olduğu ifade edilebilir. Araştırmanın alan yazın taraması sonucunda doğru tedarikçi seçimine yönelik birçok alternatifin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yiyecek-içecek işletmelerinde uygulanabilecek tedarikçi seçim yöntemleri stratejilerinin optimizasyonuna erişimi kolaylaştırabilecektir.

Araştırmanın alan çalışması amacıyla yapılan anket çalışması sonucu elde edilen verilerden, yiyecek içecek işletmelerinde faaliyet gösteren satın alma yöneticilerinin tedarikçi seçim yöntemleri hakkındaki bilgi düzeylerinin oldukça sınırlı olduğu, işletmelerde uygulanan standartmış bir tedarikçi seçim yöntemi stratejisinin kayda değer derecede düşük oranlarda olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca yiyecek-içecek işletmelerin kapasiteleri, işletmelere gelen tüketicilerin harcama düzeyleri ve işletmelerin faaliyet süreleri ile tedarikçi seçim yöntemleri ve yöneticilerin bilgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda yiyecek-içecek işletmelerinde tedarikçi seçim yöntemlerinde optimizasyonun sağlanabilmesi için aşağıda öneriler geliştirilmiştir;

* Yiyecek-içecek işletmelerinde faaliyet gösteren satın alma yöneticilerine hizmet içi eğitim kapsamında tedarikçi seçim teknikleri eğitimi verilmelidir,

* Yiyecek-içecek işletmelerinde tedarikçi seçim yöntemlerinde optimizasyonun gerçekleştirilebilmesi için satın alma departmanı işgörenlerinin nitel ve nicel olarak kapasiteleri arttırılmalıdır,

* Yiyecek-içecek işletmelerinde satın alma yetkilisi olarak çalışacak adayların tedarikçi seçim yöntemleri üzerine mutlaka en az bir sertifika sahibi olmaları şartı yasal olarak güvence altına alınmalıdır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda geliştirilen önerilerin gerçekleştirilmesi halinde tedarikçi seçim optimizasyonu sonucu ortaya çıkabilecek ve bu çerçevede, yiyecek-içecek işletmelerindeki ilk madde maliyetlerinde düşüşler ortaya çıkabilmekle birlikte tktci memnuniyeti de sağlanabilecektir.

Tablo 2: Araştırmaya Katılan İşletmelerin Tedarikçi Seçim Yöntemleri Bilgi Düzeyleri

Değişkenler	TEDARİKÇİ SEÇİM YÖNTEMLERİ BİLGİ DÜZEYLERİ ORTALAMASI									
	AHP (%)	BAHP (%)	ANP (%)	ELECTR (%)	TOPSİS (%)	B-TOPSİS (%)	PROMET. (%)	VERİ Z.A. (%)	VİKOR (%)	B-VİKOR (%)
İşletmenizde Aynı Anda AğırLAYabileceği Misafir Sayısı										
50 ve altı	2,65	0,37	0,29	0,14	0,41	0,31	0,64	0,38	1,85	2,30
51-100 arası	3,27	1,36	0,65	0,56	0,78	0,17	0,12	0,24	1,33	2,21
101-150 arası	6,25	1,87	0,88	0,97	1,71	0,96	0,77	0,19	2,89	2,47
151-200 arası	5,26	1,96	1,07	1,14	0,32	0,42	1,23	1,87	3,94	0,63
201-250 arası	2,34	2,45	1,62	1,82	3,87	1,84	0,44	2,32	1,28	0,98
250 ve üzeri	4,28	3,11	2,38	2,03	3,24	0,66	2,31	1,36	2,69	1,21
Toplam	24,05	11,12	6,89	6,66	10,33	4,36	5,51	6,36	13,98	9,80
İşletmenizde Ortalama Kişi Başı Harcama Miktarı	AHP (%)	BAHP (%)	ANP (%)	ELECTR (%)	TOPSİS (%)	B-TOPSİS (%)	PROMET. (%)	VERİ Z.A. (%)	VİKOR (%)	B-VİKOR (%)
20 TL ve altı	2,38	0,28	0,34	0,92	2,04	0,37	0,64	0,17	1,20	0,19
21-50 TL arası	0,22	1,85	0,39	0,84	0,09	0,54	0,29	0,30	0,95	0,62
51-100 TL arası	0,74	0,63	1,08	1,18	0,74	0,88	0,78	0,26	0,96	0,92
101-150 TL arası	1,86	0,88	0,23	1,87	1,55	0,23	0,98	0,69	1,39	1,42
151-200 TL arası	1,39	1,46	0,96	0,93	1,38	1,77	0,54	1,02	1,48	1,40
201 TL ve üzeri	1,94	2,84	1,22	1,74	1,13	1,59	1,27	1,80	1,69	1,68
Toplam	8,53	7,94	4,22	7,48	6,93	5,38	4,50	4,24	7,67	6,23
İşletmenizin Faaliyet Süresini Belirtiniz	AHP (%)	BAHP (%)	ANP (%)	ELECTR (%)	TOPSİS (%)	B-TOPSİS (%)	PROMET. (%)	VERİ Z.A. (%)	VİKOR (%)	B-VİKOR (%)
2 yıl ve altı	0,67	1,08	0,26	0,38	0,96	0,17	0,64	0,33	0,11	0,33
2-5 yıl arası	0,98	0,83	1,39	0,45	0,37	0,25	0,39	0,47	1,68	0,78
6-10 yıl arası	1,26	0,66	1,13	1,02	0,31	0,39	0,88	0,32	0,42	0,91
11-15 yıl arası	1,44	1,08	0,92	1,62	0,84	0,91	1,29	0,66	0,37	0,77
16-20 yıl arası	1,97	1,88	1,36	1,37	1,22	0,98	1,83	1,51	0,26	1,88
20 yıl ve üzeri	1,54	1,34	2,03	1,85	1,36	1,31	1,54	1,09	0,78	1,62
Toplam	7,86	6,87	7,09	6,69	5,06	4,01	6,57	4,38	3,62	6,29
Genel Ortalama	13,48	8,64	6,07	6,94	6,32	3,69	5,53	4,99	8,42	7,44

KAYNAKÇA

Akman, G. ve Alkan, A. (2006). Tedarik Zinciri Yönetiminde Bulanık AHP Yöntemi Kullanılarak Tedarikçilerin Performansının Ölçülmesi: Otomotiv Yan Sanayiinde Bir Uygulama. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 5(1), 23-46.

Akyüz, G. (2012). Bulanık Analitik Hiyerarşi Prosesi ile Fabrika İmalat Performansının Ölçümü. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 12(3), 323-338.

Avcıkurt, C., Doğdubay, M. ve Sarıoğlan, M. (2010). *Scope of Supply Chain Management Supplier Selection Techniques in Food & Drink*, IV. National Gastronomy Congress (6-17 April 2010), Antalya.

Barutçu, S., Avcıkurt, C. ve Sarıoğlan, M. (2008). *Supply Chain Management in the Service And Tourism Industries: A Comparative Pilot Research for Turkish Hotels Supply Chains*, VI. International Logistics & Supply Chain Congress (6-7 November 2008), Proceeding Book, 291-300.

Behzadian, M. Kazemzadeh, R.B., Albadvi, A. ve Aghdasi, M., (2010). PROMETHEE: A Comprehensive Literature Review on Methodologies and Applications. *European Journal of Operational Research*, 200(1), 198-215.

Chan, F.T.S. (2008). Flobal Supplier Selection: A Fuzzy-AHP Approach. *International Journal of Production Research*, 46(14), 3825-3857.

Chen, C.T., Pai, P.F. ve Hung, W.Z. (2010). An Integrated Methodology Using Linguistic PROMETHEE and Maximum Deviation Method for Third-party Logistics Supplier Selection. *International Journal of Computational Intelligence Systems*, 3(4), 438-451.

Çelik, P. ve Ustasüleyman, T. (2014). ELECTRE I Ve Promethee Yöntemleri İle GSM Operatörlerinin Hizmet Kalitesinin Değerlendirilmesi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 137-160.

Dağdeviren M. ve Eraslan, E. (2008). Promethee Sıralama Yöntemi İle Tedarikçi Seçimi. *Gazi Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 23(1), 69-75.

Deng, X., Hu, Y., Deng, Y. ve Mahadevan, S. (2014). Supplier Selection Using AHP Methodology Extended by D Numbers. *Expert Systems with Applications*, 41(1), 156-167.

Doğdubay, M., Sarıoğlan, M., Avcıkurt, C., Köroğlu, A. ve Özkan, E. (2012). *A Suggestion of Model for the Feasibility of Green Supply Chain Management In Food and Beverage Establishment*, International BALWOIS 2012 Conference (28 May-June 2 2012), Ohrid Makedononia.

Doğdubay, M., Sarioğlan, M. ve Avcıkurt, C. (2009). *Shipping Supply Chain Management Based on the Production of the Applicability of the Business (Ala Carte Restaurants in Istanbul Region One Application)*, VII. International Logistic & Supply Chain Congress (5-6 November 2009), Proceeding Book, 136-149.

Ertuğrul, İ. ve Özçil, A. (2014). Çok Kriterli Karar Vermede TOPSIS ve VIKOR Yöntemleriyle Klima Seçimi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(1), 267-282.

Ertuğrul, İ. ve Karakaşoğlu, N. (2010). Electre ve Bulanık AHP Yöntemleri ile Bir İşletme İçin Bilgisayar Seçimi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(2), 23-41.

Girubha, R.J. ve Vinodh, S. (2012). Application of Fuzzy VIKOR and Environmental Impact Analysis for Material Selection of An Automotive Component. *Materials & Design*, 37(1), 478-486.

Gökalp, B., Soylu, B. ve Aş, M. Ç. (2010). Tedarikçinin Süreçlerini İyileştirme Amaçlı Tedarikçi Seçim Problemi. *Endüstri Mühendisliği Dergisi*, 23(4-5), 4-15.

Göksu, A. ve Güngör, İ. (2008). Bulanık Analitik Hiyerarşi Proses Ve Üniversite Tercih Sıralamasında Uygulanması. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(3).1-26.

Göktolga, Z.G. ve Gökalp, B. (2012). İş Seçimini Etkileyen Kriterlerin ve Alternatiflerin AHP Metodu ile Belirlenmesi. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 13(2), 71-86.

Görener, A. (2013). Tedarik Zinciri Stratejisi Seçimi: Bulanık VIKOR Yöntemiyle İmalat Sektöründe Bir Uygulama. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 5(3), 47-62.

Ha, A.H. ve Krishnan, R. (2008). A Hybrid Approach to Supplier Selection for The Maintenance of A Competitive Supply Chain. *Expert Systems with Applications*, 34(2), 1303-1311.

Ho, W., Xu, X. ve Dey, P.K. (2010). Multi-Criteria Decision Making Approaches for Supplier Evaluation and Selection: A Literature Review. *European Journal of Operational Research*, 202(1), 16-24.

Hwang, H.S., Moon, C. ve Chuang Goan, M.J. (2005). Supplier Selection and Planning Model Using AHP. *International Journal of the Information Systems for Logistics and Management (IJISLM)*, 1(1), 47-53.

Jadidi, O., Hong, T.S., Firouzi, F.R. ve Yusuff, R. M. (2009). An Optimal Grey Based Approach Based on TOPSIS Concepts for Supplier Selection Problem. *International Journal of Management Science and Engineering Management*, 4(2), 104-117.

Küçük O. ve Ecer, F. (2007). Bulanık TOPSIS Kullanılarak Tedarikçilerin Değerlendirilmesi ve Erzurum’da Bir Uygulama. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(1),45-65.

Lee, A.H.I. (2009). A Fuzzy Supplier Selection Model with The Consideration of Benefits, Opportunities, Costs and Risks. *Experts System with Applications*, 36(2), 2879-2893.

Lui, P. ve Zhang, X. (2011). Research on the Supplier Selection of A Supply Chain Based on Entropy Weight and Improved ELECTRE-III Method. *International Journal of Production Research*, 49(3), 637-646.

Oprovic, S. (2011). Fuzzy VIKOR with an Application to Water Resources Planning. *Expert System with Applicaiton*, 38(10), 12983-12990.

Ömürbek, N. ve Şimşek, A. (2014). Analitik Hiyerarşi Süreci Ve Analitik Ağ Süreci Yöntemleri İle Online Alışveriş Site Seçimi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 22(1), 306-327.

Ömürbek, N. Ve Tunca, Z. (2013). Analitik Hiyerarşi Süreci Ve Analitik Ağ Süreci Yöntemlerinde Grup Kararı Verilmesi Aşamasına İlişkin Bir Örnek Uygulama. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(3), 47-70.

Ömürbek, N., Üstündağ, S. ve Helvacıoğlu, Ö.C. (2013). Kuruluş Yeri Seçiminde Analitik Hiyerarşi Süreci (AHP) Kullanımı: Isparta Bölgesi’nde Bir Uygulama. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 11(21), 101-116.

Özdemir, A.İ. ve Seçme, N. Y. (2009). İki Aşamalı Stratejik Tedarikçi Seçiminin Bulanık TOPSIS Yöntemi İle Analizi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*, 10(2), 79-112.

Özden, Ü.H. (2008). Analitik Hiyerarşi Yöntemi ile İlkokul Seçimi. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(1), 299-320.

Ramanathan, R. (2007). Supplier Selection Problem: Integrating DEA with the Approaches of Total Cost of Ownership and AHP. *Supply Chain Management: An International Journal*, 12(4), 258-261.

Sanayei, A. Mousavi, S.F. ve Yazdankhah, A. (2010). Group Decision Making Process for Supplier Selection with VIKOR Under Fuzzy Environment. *Expert System with Application*, 37(1), 24-30.

Sarioğlan, M. (2014). *Supplier Selection Criteria For Mass Food Enterprises: The Sample of Turkey*, XII. International Logistic&Supply Chain Congress (30-31 November 2014), Proceedings Book, 165-171.

Sarioğlan, M. (2013). *Optimization of Supplier Selection Techniques in Food & Beverage Firms (Case of Turkey)*, XI. International Logistic and Supply Chain Congress (07-09 November 2013), Proceedings Book, 525-537.

Sarioğlan, M. (2011). An Empirical Research About Supply Chain Management Within Supplier Selection Criteria in Accommodation Enterprises. *Balıkesir University The Journal of Social Sciences Institute*, 14 (25), 239-253.

Sezen, B. ve Gök, M. Ş. (2009). Veri Zarflama Analizi Yöntemi İle Hastane Verimliliklerinin İncelenmesi. *ODTÜ Gelişim Dergisi*, 36(2), 383-403.

Shemshadi, A., Shirazi, H., Toreihi, M. ve Tarokh, M.J. (2011). A Fuzzy VIKOR Method for Supplier Selection Based on Entropy Measure for Objective Weighting. *Expert Systems with Applications*, 38(10), 12160-12167.

Soba, M., Şimşek, A. ve Bayhan, M. (2014). Bulanık TOPSIS Yöntemi İle Alışveriş Merkezi Kuruluş Yeri Seçimi: Uşak İlinde Bir Uygulama. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 103-132.

Sun, C.C. (2010). A Performance Evaluation Model by Integrating Fuzzy AHP and Fuzzy TOPSIS Methods. *Expert Systems with Applications*, 37(12), 7745-7754.

Şahin, Y. ve Akyer, H. (2011). Ülke Kaynaklarının Verimli Kullanımı: 4x4 Arama ve Kurtarma Aracı Seçiminde AHS ve TOPSIS Yöntemlerinin Uygulanması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 3(5), 72-87.

Şengül, Ü., Eren, M. ve Eslamian Shiraz, A. (2012). Bulanık AHP ile Belediyelerin Toplu Taşıma Araç Seçimi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 40(2), 143-165.

Şenkayas, H. Öztürk, M. ve Sezen G. (2010). Lojistik Tedarikçilerin Seçiminde Analitik Hiyerarşi Süreci (Ahp) Yöntemi: Mondial Şirketinde Bir Uygulama. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 161-175.

Toksarı, M. (2007). Analitik Hiyerarşi Prosesi Yaklaşımı Kullanılarak Mobilya Sektörü İçin Ege Bölgesi'nde Hedef Pazarın Belirlenmesi. *Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 14(1), 171-180.

Toloo, M. ve Nalçigar, S. (2011). A New DEA Method for Supplier Selection in Presence of Both Cardinal and Ordinal Data. *Expert Systems with Applications*, 38(12), 14726-14731.

Uyguntürk, H. ve Korkmaz, T. (2012). Finansal Performansın TOPSIS Çok Kriterli Karar Verme Yöntemi İle Belirlenmesi: Ana Metal Sanayi

İşletmeleri Üzerine Bir Uygulama. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 7(2), 95-115.

Vinodh, S., Ramiya, R.A. ve Gautham, S.G. (2011). Application of Fuzzy Analytic Network Process for Supplier Selection in A Manufacturing Organisation. *Expert Systems with Applications*, 38(1), 272-280.

Wang, J.W., Cheng, C.H. ve Huang, K.C. (2009). Fuzzy Hierarchical TOPSIS for Supplier Selection. *Applied Soft Computing*, 9(1), 377-386.

Yavuz, O. (2013). ELECTRE I Karar Modeli ile Tedarikçi Seçim Süreci ve Perakende Sektöründe Bir Uygulama. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 210-226.

Yıldırım, B. F. ve Önay, O. (2013). Bulut Teknolojisi Firmalarının Bulanık AHP–MOORA Yöntemi Kullanılarak Sıralanması. *İ.Ü. İşletme Fakültesi Yönetim Dergisi*, 24(3), 59-81.

Yücel, M. ve Ulutaş, A. (2010). Çok Kriterli Karar Yöntemlerinden ELECTRE Yöntemiyle Malatya’da Bir Kargo Firması İçin Yer Seçimi. *Selçuk Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 327-344.

Zougari, A. ve Benyouce, L. (2012). Simulation Based Fuzzy TOPSIS Approach for Group Multi-Criteria Supplier Selection Problem. *Engineering Applications of Artificial Intelligence*, 25(3), 507-519.